

از قصه‌گویی سنتی تا ابزارهای هوش مصنوعی

گفت‌وگو با محمد حافظی‌نژاد، معلم نوآور و پیشرو؛ با موضوع تدریس فناورانه

ابزارهای فناورانه تشویق کند. علاوه بر این، او به‌عنوان کارشناس و داور در برنامه تلویزیونی «میم مثل معلم» که یک مسابقه استعدادیابی ویژه معلمان است، حضور دارد.

حافظی‌نژاد درباره شروع مسیر حرفه‌ای خود در تدریس می‌گوید: «من فکر می‌کردم معلم خوبی هستم، اما در سال اول تدریس متوجه شدم هیچ چیزی بلد نیستم. قبل از آن نمایش کار می‌کردم و مجری برنامه‌های گوناگون بودم. فکر می‌کردم معلمی هم شبیه همان‌هاست. اما وقتی وارد کلاس شدم، دیدم کسی به من توجه نمی‌کند. سال اول بسیار سخت گذشت، اما با خودم گفتم حتماً راهی وجود دارد. چرا بعضی معلم‌ها آن‌قدر خوب هستند؟ من می‌خواهم مثل آن‌ها باشم. حتماً چیزی وجود دارد که من هنوز یاد نگرفته‌ام.»

او با این نگاه، مسیری متفاوت را آغاز کرد و اکنون یکی از پیشگامان ارتقای سطح کیفی تدریس در ایران است.

در دنیای امروز، آموزش و تدریس دیگر نمی‌توانند تنها به روش‌های سنتی محدود باشند. دانش‌آموزان در عصری رشد کرده‌اند که فناوری به بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی روزمره آن‌ها تبدیل شده است. به همین دلیل، معلمان نیز باید رویکردهای خود را متناسب با نیازهای جدید تغییر دهند. محمد حافظی‌نژاد، دبیر دوره متوسطه و یکی از متخصصان برجسته در حوزه آموزش و تدریس، در گفت‌وگویی با ما، از دیدگاه‌ها و تجربه‌هایش در این زمینه سخن گفته است. او دانش‌آموخته تربیت‌معلم شهید بهشتی مشهد است. کارشناسی ارشد خود را در رشته تکنولوژی آموزشی از دانشگاه خوارزمی دریافت کرده و اکنون دانشجوی دکترای رشته مدیریت آموزشی است. حافظی‌نژاد با ارائه مقاله‌ها، دوره‌های آموزشی و منابع متنوع در وبگاه شخصی خود با عنوان «روش تدریس» و همچنین در شبکه‌های اجتماعی، تلاش می‌کند معلمان را به بهره‌گیری از روش‌های نوین آموزشی و استفاده از

دانش آموزان امروز
«بومی دیجیتال»
هستند، به این معنا
که از سنین پایین
با فناوری سر و کار
داشته‌اند

استفاده از فناوری
در آموزش، زبانی
مشترک میان معلم
و دانش آموز ایجاد
می‌کند

● تعریف شما از تدریس فناورانه چیست و این شیوه با تدریس سنتی چه تفاوتی دارد؟

● تدریس فناورانه استفاده از ابزارهای دیجیتال برای بهبود فرایند آموزش است. دانش‌آموزان امروز «بومی دیجیتال» هستند، به این معنا که از سنین پایین با فناوری سر و کار داشته‌اند. در واقع، آن‌ها با گوشی‌های هوشمند، رایانه‌ها و رایانه‌های کیفی‌ها بزرگ شده‌اند. در این میان، معلم باید با استفاده از این ابزارهای دیجیتال، رویکرد آموزشی خود را به‌روز و یادگیری را برای دانش‌آموزان جذاب‌تر و مفهومی‌تر کند. استفاده از فناوری در آموزش، زبانی مشترک میان معلم و دانش‌آموز ایجاد می‌کند. این شیوه همچنین این امکان را فراهم می‌آورد که از ترکیب انواع حواس برای یادگیری بهتر استفاده شود. تصویرهای دیجیتال، آزمایشگاه‌های مجازی و شبیه‌سازی‌ها به معلم امکان می‌دهند جهان را به کلاس بیاورد؛ آنچه در تدریس سنتی امکان‌پذیر نبود.

برای مثال، اگر بخواهیم دربارهٔ زیستگاه خرس‌های قطبی تدریس کنیم، تدریس فناورانه می‌تواند به کمک تصویرها و فیلم‌های دیجیتال این زیستگاه را به کلاس بیاورد. این شیوه نه تنها از هزینه‌ها می‌کاهد، بلکه درک عمیق‌تری از موضوع برای دانش‌آموز ایجاد می‌کند.

● استفاده از فناوری‌های جدید مانند هوش مصنوعی یا واقعیت افزوده و واقعیت مجازی چگونه می‌تواند به بهبود فرایند یادگیری کمک کند؟

● ابتدا بهتر است دربارهٔ تفاوت میان این فناوری‌ها توضیح دهیم. واقعیت افزوده به معنای افزودن اطلاعات یا تصویر به دنیای واقعی است. برای مثال، زمانی که از برنامه‌ای مانند گوگل ترنسلیت استفاده می‌کنید و دوربین گوشی را روی یک متن می‌گیرید و ترجمهٔ آن روی صفحه نمایش داده می‌شود، این نمونه‌ای از واقعیت افزوده است. به عبارت دیگر، اطلاعاتی به واقعیت پیرامون شما اضافه می‌شوند و شما از طریق دستگاهی مانند تلفن همراه آن را مشاهده می‌کنید. واقعیت مجازی اما یک گام فراتر می‌رود. در این فناوری، شما از طریق ابزارهایی مانند عینک‌های مخصوص وارد یک دنیای کاملاً شبیه‌سازی شده می‌شوید. واقعیت افزوده

و واقعیت مجازی هر دو می‌توانند به شکلی جذاب و نوآورانه یادگیری را بهبود بخشند. با این فناوری‌ها، مفاهیمی که شاید در حالت عادی برای دانش‌آموزان پیچیده یا خسته‌کننده به نظر برسند، می‌توانند به صورت تصویری، تعاملی و کاربردی ارائه شوند. به این ترتیب، فرایند یادگیری نه تنها آسان‌تر، بلکه جذاب‌تر و مؤثرتر می‌شود.

هوش مصنوعی نیز یک گام فراتر می‌رود. این فناوری می‌تواند نیازهای یادگیری فردی هر دانش‌آموز را شناسایی کند و محتوای آموزشی شخصی‌سازی شده‌ای ارائه دهد. به عنوان مثال، هوش مصنوعی با تحلیل عملکرد دانش‌آموز در طول زمان، نقاط قوت و ضعف او را مشخص و پیشنهادهایی برای بهبود ارائه می‌کند.

● برای تدریس چه ابزارهای فناورانه‌ای را پیشنهاد می‌کنید؟

● معلمان می‌توانند از ابزارهای ساده‌ای مثل پاورپوینت تا ابزارهای پیشرفته‌تری مثل تخته‌های هوشمند استفاده کنند. استفاده از نرم‌افزارهایی مثل «پرزی» یا «آی‌مینی‌مد» برای تهیهٔ اسلایدهای جذاب، به درگیر کردن بیشتر دانش‌آموزان کمک می‌کند. این ابزارها امکان ساخت و ارائهٔ محتوای بصری جذاب را فراهم می‌آورند که دانش‌آموزان را بیشتر درگیر می‌کند. همچنین، پرزنتر برای جابه‌جا کردن اسلایدها و قلم نوری برای نوشتن روی تختهٔ هوشمند از ابزارهای ضروری هستند. استفاده از این ابزارها به معلمان امکان می‌دهد که تدریس خود را پویا، جذاب و مؤثرتر انجام دهند.

بلندگوهای کوچک، زمان‌سنج‌های دیجیتال و ابزارهای شبیه‌ساز نیز می‌توانند به مدیریت کلاس و بهبود کیفیت آموزش کمک کنند. این ابزارها هم‌زمان معلم را قادر می‌سازند که به دانش‌آموزان توجه بیشتری داشته باشد و در عین حال نظم کلاس را حفظ کند. این ابزارهای فناورانه می‌توانند در موقعیت‌های گوناگون از جمله برگزاری آزمون، ارائهٔ درس و حتی ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان مفید واقع شوند.

● آیا تدریس فناورانه می‌تواند جایگزین روش‌های سنتی شود؟

● تدریس فناورانه یک ابزار است، نه یک اصل. من وقتی داور جشنوارهٔ الگوهای برتر تدریس بودم، به وضوح دیدم بعضی‌ها در استفاده از فناوری افراط می‌کنند و انگار بندهٔ آن هستند. از طرف دیگر هم تفریط داریم و افرادی می‌گویند

باید حواسمان باشد
فناوری تبلیمان
نکند. باید از
ایده‌هایش استفاده
کنیم، اما تصمیم
نهایی با خودمان
باشد

تدریس فناورانه
یک ابزار است، نه
یک اصل

نباید از فناوری استفاده شود. هر دو اشتباه است. معلم باید بداند کجا و چگونه از فناوری بهره ببرد. گاهی اوقات یک قصه ساده که معلم برای دانش‌آموزان تعریف می‌کند، می‌تواند از هر فناوری‌ای مؤثرتر باشد. گاهی هم نیاز است دانش‌آموز عینک واقعیت مجازی به چشمانش بزند و وارد دنیای دیگری شود. بهترین نتیجه زمانی حاصل می‌شود که روش‌های سنتی و فناورانه به صورت ترکیبی استفاده شوند. این تلفیق می‌تواند به یادگیری عمق بیشتری ببخشد و کلاس درس را برای دانش‌آموزان جذاب‌تر کند. به این ترتیب، معلمان می‌توانند از هر دو روش استفاده کنند و هوشمند تصمیم بگیرند کدام ابزار یا روش برای تدریس مفهومی خاص مناسب‌تر است.

● معلمان چگونه می‌توانند از مقاومت در برابر تغییرات فناورانه جلوگیری کنند؟

● یکی از مهم‌ترین راه‌ها این است که از فناوری نترسند و با آن آشتی کنند. آشنایی با ابزارهای فناورانه و دیدن نتایج مثبت آن‌ها می‌تواند از مقاومت اولیه بکاهد. بسیاری از معلمان ممکن است احساس کنند یادگیری فناوری جدید دشوار است یا ممکن است در ابتدای کار با مشکلاتی روبه‌رو شوند. اما مهم است که معلمان این تغییرات را فرصت پیشرفت و رشد خود در نظر بگیرند. همچنین، معلمان باید توانایی تحلیل و تصمیم‌گیری را حفظ کنند و اجازه ندهند فناوری جای خلاقیت آن‌ها را بگیرد. باید حواسمان باشد که فناوری تبلیمان نکند. باید از ایده‌هایش استفاده کنیم. اما تصمیم نهایی با خودمان باشد. معلمان باید به‌طور مستمر خود را به‌روزرسانی کنند تا همگام با تغییرات سریع فناوری در دنیای آموزش حرکت کنند. همچنین، نظام آموزشی باید بین معلمانی که از فناوری استفاده می‌کنند و کسانی که از آن دوری می‌کنند، تفاوت قائل شود و معلمان پیشرو را تشویق کند.

● آیا استفاده از فناوری همیشه به بهبود یادگیری منجر می‌شود؟

● خیر. اگر از فناوری به‌درستی استفاده نشود، می‌تواند باعث حواس‌پرتی یا حتی کاهش کیفیت یادگیری شود. فناوری باید به یادگیری دانش‌آموزان کمک کند، نه اینکه صرفاً به عنوان وسیله‌ای تزئینی به کار برود. اگر معلمان

تنها به استفاده از فناوری برای جذاب‌تر کردن ظاهر کلاس اتکا کنند و به محتوای آموزشی توجه نداشته باشند، ممکن است نتیجه مطلوب حاصل نشود. هدف نهایی باید یادگیری بهتر باشد، نه نشان دادن توانایی معلم در استفاده از ابزارهای نوین.

● در آخر هر نکته‌ای که ذکر آن را ضروری می‌دانید، بفرمایید.

● معلمی در عصر دیجیتال فرصتی شگفت‌انگیز است. در دنیای آینده، هر کسی هر چیزی را که بخواهد، از هر جایی و در هر زمانی می‌تواند یاد بگیرد. معلمان با یادگیری و به‌کارگیری فناوری‌های جدید می‌توانند نقشی کلیدی در این تحول داشته باشند. آنچه معلم را متمایز می‌کند، استفاده خلاقانه و اخلاق‌مدار از فناوری است. برای پیشرفت و ارتقای کیفیت آموزش در دنیای امروز، نیاز است که هم معلمان و هم دانش‌آموزان به سرعت خود را با تغییرات فناوری سازگار کنند. «اگر به‌روز نشویم، در جوانی احساس پیری می‌کنیم.»